

HALŠTAT STŘEDNÍ EVROPY (AEA-02-1)

1. Nástup doby železné. Objev černé metalurgie. Cesty železa do střední Evropy. Nejstarší železné předměty. Technologie železářství (kovářství). Nárůst druhé velké společenské dělby práce. Obchod doby halštatské. Ekonomika starší doby železné. Sociální pyramida. Problémy etnicity.
2. Hallstatt. Halštatská civilizace, okruhy, oblasti, kultury, skupiny. Halštatský výrobní a umělecký styl. „Nejstarší evropské sjednocení“. Okruhy doby halštatské. Absolutní chronologie a periodizace.
3. Lužická kultura doby halštatské – platěnická kultura a její ekvivalenty (horecký typ, oravská či vyšnokubínská popel. pole). Halštatská malovaná keramika.
4. Bylanská kultura středních a severozápadních Čech. „Knižecí pohřby“ na vozech. Jihočeská („opařanský typ“) a západočeská halštatská mohylová kultura. Kultura Huglfing-Schärding horního Podunají.
5. Horákovská kultura jižní Moravy. Hlásnica u Horákova. Velmožské mohyly. Vztahy k Podunají a severnímu lužickému sousedství. Býčí skála.
6. Kalenderberská oblast středního Podunají. Kultury (skupiny) Košariská (+ sereďský typ), Hurbanovo-Közeprépáspusza, Statzendorf-Gemeinlebern, Bernhardstahl, šoproňská skupina (Ödenburg), Szalacska.
7. Pozdní halštat Čech a Moravy. Turnovský, slatinský a cítolíbský typ. Hořejanská skupina, Jaroměřicko-střelická skupina. Halštatsko-laténské mohyly jižních Čech. Thráko-skýtské kultury: vekerzugská, chotínská, kuštanovická.

Studijní literatura k době halštatské

- BÖHM, J. - JANKOVICH, J. M. 1936: Skythové na Podkarpatskej Rusi I. Mohylové pohřebiště v Kuštanovicích. Praha.
- DUŠEK, M. 1966: Thrakisches Gräberfeld der Hallstattzeit in Chotín. Bratislava.
- DVOŘÁK, F. 1938: Knižecí pohřby na vozech ze starší doby železné, Praehistorica 1. Praha.
- GOLEC, M. 2003: Těšetice VI. Horákovská kultura v těšetickém mikroregionu. Brno.
- HALLSTATT A BÝČÍ SKÁLA. Průvodce výstavou, 1969. Brno-Bratislava-Praha.
- KOUTECKÝ, D. 1968: Velké hroby, jejich konstrukce, pohřební ritus a sociální struktura obyvatelstva, PA LIX/2, 400-487.
- NEKVASIL, J. 1982: Pohřebiště lužické kultury v Moravičanech. Katalog nálezů. Fontes Archaeologicae Moraviae 14/1,2. Brno.
- PARZINGER, H. – NEKVASIL, J. – BARTH, E. 1995: Die Býčí Skála-Höhle, RG Forschungen 54, Mainz am Rhein.
- PICHLEROVÁ, M. 1969: Nové Košariská. Kniežacie mohyly zo staršej doby železnej. Bratislava.
- PODBORSKÝ, V. 1970: Jihomoravská halštatská sídliště I, SPFFBU E15, 7-102; II, SPFFBU E17, 5-54.
- PŘICHYSTAL, A. – NÁPLAVA, M. 1995: Záhada Býčí skály. Třebíč.
- STEGMANN-RAJTÁR, S. 1992: Grabfunde der älteren Hallstattzeit aus Südmähren. Košice.
- SYMPOSIUM zu Problemen der jüngeren Hallstattzeit in Mitteleuropa, 1974. Bratislava.
- ŠALDOVÁ, V. 1968: Halštatská mohylová kultura v západních Čechách, PA LIX/2, 297-399.
- ŠALDOVÁ, V. 1971: Pozdně halštatské ploché hroby v západních Čechách a jejich vztah k současným mohylám, PA LXII/1, 1-134.
- VENCLOVÁ, N. et. all. 2008: Archeologie pravěkých Čech 6. Doba halštatská, Praha.
- WALDHAUSER, J. 1976: Turnovský typ kultury popelnicových polí v severních Čechách. Teplice.

OKRUHY HALŠTATSKÉ CIVILIZACE

I. Západohalštatský okruh

kultury: bylanská
jiho- a západočeská mohylová
Alb-Hegau (Salem)
Koberstadt
(pozdní: „knížecích hradů“
marnská

Hunsrück-Eifel
Thüringische Kultur
Nordwestdeutsche Grabhügelkultur
jastorfská
harpstedtsko-nienburský okruh)

II. Lužický okruh

kultura: billendorfská (bialowická)
skupiny: západovelkopolská (göritzer T.)
východovelkopolská
středopolská
chelmínská
mazovsko-podleská
středoslezská
hornoslezsko-malopolská (glubčická podskupina)
ulvovecká
tarnobřežská
platěnická („horecký typ“, „oravský typ“)
(pozdní: wejherowsko-krotoszynská [skřínkových hrobů, obličejových uren,
východopomořanská] kultura
kultura zvonovitých hrobů kultura západobaltických mohyl)

III. Východohalštatský okruh

Kalenderberská (středodunajská) oblast
kultury: Statzendorf-Gemeinlebarn (vč. typu Bernhardsthal)
Nové Košariská (vč. sered'ské skupiny)
Hurbanovo-Közepréapaszta
Šoproň (Ödenburg)
Szalaczka-Dals
Jihovýchodoalpská (alpínská, přialpská) oblast
kultury: štýrská (Wies-Martijanec)
korutanská (Frög-Breg)
slovinská (Vače, Podzemelj-Stična-Novo Město)
Soči (Sv. Lucia)
(pozdní): místní přezívání dosavadních kultur, od východu nástup skýtských, resp.
skýtoidních [thráko-skýtských] kultur a skupin:
vekerzugské [Szentés Vekerzug] kultury s její nejznámější skupinou
Chotín-Preselany
kuštanovické)

PERIODIZACE DOBY HALŠTATSKÉ

(cca 800 – 370 př.n.l.)

Reinecke	Absolutní chronologie	
Ha B ₂₋₃		900 – 800
Ha C ₁		800 – 650
	C _{1a}	800 – 700/725
	C _{1b}	700/725 - 650
Ha C ₂		650 – 600
Ha D ₁		600 – 550
Ha D ₂		550 – 500
Ha D ₃		500 – 450
Lt A ₁		
Lt A ₂		450 – 370

PERIODIZACE DOBY HALŠTATSKÉ

(podle Archeologie pravěkých Čech 6, str. 26)

Reinecke	Absolutní chronologie		
	klasická	dendro	C ₁₄
Ha C ₁	800 – 725	730	
Ha C ₂	725 – 650		720
Ha C ₃	650 –	625	650
Ha D ₁	– 550	540	600
Ha D ₂₋₃	550 – 450	500	530
Lt A	480 – 400	400	380

Periodizace horákovské kultury

stupeň HK	sídlištní fáze	hrobová fáze	Reinecke	časové rozpětí
I	Podivín	Těšetice	HaB₃ - HaC₁	800 – 700
II-1	Těšetice	Horákov	HaC₁₋₂	700 – 600
II-2	Bezkov	Bošovice	HaD₁	600 – 550
		Býčí skála		
III-1	Jaroměřice n/R	Marefy	HaD₂	550 – 500
III-2	Prosiměřice	Budkovice	HaD₃	500 – 450
III-3	Tvarožná	Miroslav	LtA	450 – 370

Pohřebiště HK

soliterní velmožské mohyly (Hlásnica u Horákova?, Kopeček u Šaratic, Mohelno?, Oslavany-Kukla, Morašice, Bratčice?, Suchohrdly-Starý Zámek, Královský kopec u Těšetic u Olomouce)

mohylníky (Brno-Holásky, Brno-Líšeň, Brno-Příkop, Brno-Židenice, Ořechov, Modřice, Horní Heršpice, Vojkovice, Rybníky, Trstěnice, Popovice, Bošovice, Dambořice, Kobeřice, Velké Hostěradky,

plochá žárová i kostrová (?) pohřebiště (Marefy, Brankovice, Blažovice, Budkovice, Stará Břeclav, Horákov-Půllány, Klentnice)

Sídliště HK

prostá „venkovská“ s typickými zemnicemi: Brno-Královo Pole, Brno-Řečkovice, Rajhrad, Těšetice-Vinohrady, Prosiměřice, Střelice

ohrazená: Kuřim, (Kralice na Hané – dvorec)

hradiska: rozlehlá (Jaroměřice n. R., Křenovice, hradisko u Kramolína,)

drobná (Náporky u Oslavan, Palliardího hradisko u Vysočan, Diváky, Morkůvky, Borkovany)

Předsíň jeskyně Býčí skály, obec Habrůvka, Josefské údolí u Adamova

nález bronzové figurky býčka studenty – bratrance Felklovými r. 1869

objev J. Wankela na podzim r. 1872 (interpret. jako pohřeb velmože s krvavou tryznou;

hájili dále K. Absolon, F. Adámek, zastávali J. Böhm, J. Poulík aj.)

jiné výklady: doklad krvavé rodinné pomsty či rodové války, příp. úkryt rodového pokladu (J. Havelka)

pobití uprchlíků hledajících bezpečí v jeskyni pronásledovateli (M. Kříž)

pobití skupiny prospektorů železných rud (J. Filip, J. Skutil)

místními obyvateli zmasakrovaná skupina zámožných kočovných kovářů

(J. Knies, I. L. Červinka)

velké obětiště (J. Neustupný; nově A. Přichystal, M. Náplava, V. Podborský aj.)

katastrofa: výbuch zemního plynu nebo moučného prachu (Z. Weber)

reservované stanoviště (Z. Nejedlý, J. Nekvasil, M. Stloukal,

